

JAPIȚA¹: O DISCUȚIE DESPRE NUANȚE TERITORIALE, SOCIALE, SITUAȚIONALE

de

Emina CĂPĂLNĂȘAN

Demersul de a pune semnul incluziunii între opera unui scriitor care avertizează: „stilul meu are multe capcane”² și care respinge caracterul programatic al discursului artistic „Nu vreau neapărat să scriu în stilul meu. Nu caut să mă-nchid într-o formulă, fie ea și «soresciană». Mi-am și schimbat-o de câteva ori. [...] Scrisul meu ia forma gândirii din momentul respectiv.”³ și palierul ideologic ar putea fi considerat un gest tehnicist, suprimator al descoperirii nemijlocite. Se pune astfel întrebarea „De ce să reducem artificios bogăția hibridă a literaturii vii la câteva concepte, și ele nu tocmai limpezi?”⁴ Mai mult, „cazul lui Marin Sorescu este mai complicat, pentru că încă de la începutul poeziei sale el a șocat publicul

¹ Întrucât ne-am propus o analiză a romanului *Japița* din perspectiva elementelor lingvistice și stilistice, nu vom supune interpretării substanța ce alcătuiește planul narativ. Totuși, având în vedere discuția prezentului articol, e adecvat să menționăm că romanul a apărut postum, în anul 1999, fiind elaborat în perioada 1978-1987 – vezi Marin Sorescu, *Opere. VI. Romane. Proză scurtă.*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, prefată de Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2006, *Note. Comentarii. Variante*, p. 1179 și că rama textuală se construiește în jurul adolescenței lui Marin Sorescu, legată de Craiova și de satul natal, Bulzești – vezi Crenguța Gânscă, *Opera lui Marin Sorescu*, [Pitești], Editura Paralela 45, [2002], p. 232. De asemenea, redăm un fragment din roman care lămurește problematica ce s-ar putea naște pornind de la nevoia de a *explica* titlul: „Vremea asta, perioada asta, înțelegi, e o japiță... [...] O mare curvă... înțelegi? Uite-așa te-nvârtește – te scoate din minți... și cu banii-nainte – înțelegi? Întâi îți ia... toți banii. Banii-nainte, ca la curve. Și rămâi proletar. Iar clasicul marxism-leninismului, Marx, ce ne învață? Sacul cu bani. Totul e o marfă – depinzi de sacul cu bani al exploatatorului...” – Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 969.

² <http://www.pruteanu.ro/204dialoguri/1986-02sorescu.htm>, p. 9.

³ *Ibidem*.

⁴ Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, București, Editura Humanitas, [1999], p. 309.

vremii cu o modalitate poetică aparent în contradicție cu estetica modernistă reiterată de Labiș și impusă de Nichita Stănescu. Sorescu a fost de la primele sale volume receptat ca un nonconformist”⁵.

Totuși, trebuie subliniat faptul că „o literatură fără constructe teoretice nu este numai cu neputință de studiat, dar și cu neputință de produs. Curente artistice nu sunt căsuțe taxonomice în care, ca într-un insectar, sunt ținuiți autorii [...], ci dominante umane, psihice și artistice având un dinamism propriu. [...] Curente furnizează autorilor nu numai atitudinea filozofică și estetică, ci și o ideologie, un instrumentar tehnic, un sistem de valori”⁶. Iar dacă asocierea dintre un model paradigmatic și un model individual stă sub semnul sugestiei, nu al impunerii, demersul scapă de eticheta tehnicismului investit negativ. Sorescu nu se conformează uzanțelor stabilite, postmodernismul „nu se lasă prins într-o definiție comodă”⁷ – iată justificarea alăturării dintre scriitorul Marin Sorescu și postmodernism.

Înainte de a vedea în ce măsură romanul *Japița* poate fi subsumat esteticii postmoderne, considerăm pertinentă redarea unor fragmente critice, legate prin intenția de a încadra scriitura lui Marin Sorescu în circumstanțele contextual-literare. Mircea Cărtărescu remarcă faptul că „e greu de înțeles de ce asociem numele lui Marin Sorescu mai curând cu grupul modernist «instituționalizat» decât cu postmodernismul, al cărui reprezentant tipic pare a fi”⁸. Referindu-se la poezia lui Marin Sorescu din ciclul *La liliaci*, Nicolae Manolescu face următoarea aserțiune: „Postmodernismul anilor ’80 își află în ea o sursă pe care va trebui s-o recunoască într-o bună zi”⁹. Cu toate că Mircea Cărtărescu nu este ferm în identificarea poeziei lui Marin Sorescu cu principiile esteticii postmoderne, admite că „Sorescu evadează din modernism după 1970”¹⁰ și că „mai toate aspectele exterioare ale poeziei postmoderne sunt prezente în volumele sale de versuri, fapt care-l transformă pe Sorescu în principalul argument al

⁵ *Ibidem*, p. 323.

⁶ *Ibidem*, p. 309-310.

⁷ Emilia Parpală Afana, *Introducere în stilistică*, [Pitești], Editura Paralela 45, [1998], p. 141. Dificultatea de a trasa linii precise în exteriorul unei realități complexe este accentuată și de Adrian Dinu Rachieru în *Elitism și postmodernism. Postmodernismul românesc și circulația elitelor*, [Chișinău], Editura Garuda-Art, 2000, p. 76: „Strădaniile unora de a face din postmodernism un «concept operativ», invitând la precizie didactică se izbesc de nebuloasa accepțiilor în care este manevrat, uneori năucitor-divergente”.

⁸ Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 308-309.

⁹ Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, București, Editura Cartea Românească, 1987, p. 238, *apud* Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 325. Așadar Nicolae Manolescu observă că „generația ’60 [...] are o considerabilă contribuție la postmodernitate. Iar aceasta ține de evoluția formelor literare și nu de evoluția conceptelor critice.” – Adrian Dinu Rachieru, *op. cit.*, p. 96.

¹⁰ Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 324;

celor care văd în poezii șaizeciști niște postmoderni adevărați”¹¹. Eugen Simion consideră, de asemenea, că odată cu *La liliaci* se produce în cazul lui Marin Sorescu o schimbare de paradigmă, depășindu-se astfel modernitatea¹².

Am considerat necesară incursiunea în poezie, întrucât cele două forme ale aceleiași sensibilități (poezia și proza) nu pot fi fracționate. Cu toate că Marin Sorescu se declară adeptul dedublării în spațiul creației – „În proză sau în teatru eu vreau să respect, oarecum, genurile și cerințele fiecărei discipline.”¹³, marca individuală aduce împreună paginile situate între coperte diferite. Din acest motiv, utilizarea poeziei lui Marin Sorescu drept pledoarie pentru concretizarea unei *alte* definiții a noului neignorând tradiția¹⁴ constituie primul contact cu afirmația că Marin Sorescu este postmodern. Așadar suntem de părere că „o obsesie recuperatoare solidarizează generația ’60¹⁵ de insurecția optzecistă în câmpul literaturii”¹⁶.

Fără a alimenta o dezbatere fără finalitate în jurul caracterului subversiv al unor concepte operaționale, supunem analizei romanul *Japița*, pentru a vedea în ce măsură *hibridizarea*, una dintre trăsăturile ce compun estetica postmodernă, caracterizează romanul postum al lui Marin Sorescu. Termenul *hibridizare* surprinde gândul postmodernilor de a surpa „taxinomia elaborată a esteticii clasice, care împarte literatura în genuri și specii bine delimitate (cultura «înaltă») fiind la rândul ei bine delimitată de cea «joasă»”¹⁷. Diferențele instituite de tradiție dintre *high culture* și *popular culture* sunt anulate, partizanatul cu nivelarea dintre cele două

¹¹ *Ibidem*, p. 323

¹² Eugen Simion, *Un concept care își caută sensurile*, în „Caiete critice”, nr. 1-2, 1986, p. 8, *apud* Emilia Parpală Afana, *op. cit.*, p. 142.

¹³ www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=9760.

¹⁴ Vezi Adrian Dinu Rachieru, *op. cit.*, p. 31, unde se susțin următoarele: „Umberto Eco respinge o definiție cronologică a postmodernismului și îl investește [sic!] cu virtuți funcționale, recuperatoare; negreșit, el rămâne un **termen periodizant** [subl. aut.] (împovărat de un prefix care îi asigură respectabilitate) dar, mai ales, deschide o perspectivă de **meditație istorică** [subl. aut.], acut-interogativă, înțeles [...] ca un **Kunstwollen** («un mod de a opera») prin disponibilitatea de a revedea trecutul, redescoperindu-l”.

¹⁵ Întrebat cum poate fi definită generația „Labiș”, grup ideologic din care face parte el însuși, Marin Sorescu a răspuns: „Eu cred că este o generație reală, chiar dacă, luându-i separat sau în grupuri de doi-trei, vedem că nu se-mpacă-ntre ei... acești exponenți ai generației”. Vezi www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=9760.

¹⁶ Adrian Dinu Rachieru, *op. cit.*, p. 95; Nicolae Manolescu, în *op. cit.*, p. 224, *apud* Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 172, respinge ideea că „linia de demarcație între modernitate și postmodernitate desparte [...] generația ’60 de generația ’80. Chiar dacă generația ’60 n-a folosit niciodată termenul [...], contribuția celei dintâi la postmodernism este considerabilă”.

¹⁷ Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 101-102.

elemente ale x-dihotomiei fiind ridicat la rang de principiu¹⁸. În mod evident, acest lucru se întâmplă fiindcă „postmodernismul recuperează culturalul prin reasamblare și vizează aglutinarea nu particularizarea”¹⁹. Făcând din această antonimie un spațiu parantetic, scriitorii postmoderni juxtapun cultura de masă și cea elitistă²⁰, alăturând unor elemente ce țin de stilul literaturii înalte elemente regășibile în stilul trivial²¹ al unor reviste de divertisment. Cu alte cuvinte „postmodernismul are curajul autenticității, o legitimă oroare de snobism, de esoterism afectat, de prețiozitate”²².

Fără a fi vorba de teribilism afișat, Marin Sorescu afirmă: „pentru mine singurul criteriu al adevărului este de a fi precis cu mine însumi, de a spune exact ce gândesc și de a nu încerca să trișez: să gândesc una și să spun alta, sau să «înfloresc», să literaturizez”²³. Faptul că pentru Marin Sorescu literatura „înseamnă o trăire de viață”²⁴ o dovedește caracterul autobiografic²⁵ al romanului *Japița*. Fără a transfigura viața până la

¹⁸ Vezi Adrian Dinu Rachieru, *op. cit.*, p. 61.

¹⁹ *Ibidem*, p. 75.

²⁰ *Ibidem*, p. 80; vezi și Steven Connor, *Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane*, traducere din limba engleză de Mihaela Oniga, București, Editura Meridiane, 1999, p. 151, unde se pornește de la eseuul lui Leslie Fiedler cu un titlu ce cuprinde într-o formă lapidară gândul postmodernilor *Cross That Border – Close That Gap*, pentru a se afirma că scrierile postmoderne „trebuie să conteste [...] integralitatea generică a culturii elevate, acea integralitate garantată până acum de distanțarea ei de western, romane sentimentale sau polițiste”. De cealaltă parte, romanele de factură modernă ar fi negat contaminarea cu acest tip de scriitură – vezi *ibidem*.

²¹ Adjectivul este asemănător din punct de vedere semantic cu: *nerușinat, indecent, obscen, necuviincios, ordinar, vulgar* – vezi Gh. Bulgăr, *Dicționar de sinonime*, ediția a VI-a, București, Editura Palmyra, 1995, s.v. *trivial* și www.dexonline.ro, dar inclus, de asemenea, în același lanț sinonimic cu: *obișnuit, comun, plat* – lexeme ce concretizează ideea de banalitate – vezi www.dexonline.ro, s.v. *trivial* (sursa NODEX); cf. și engl. *trivial* „of little substance or significance”; „trivial conversation”; „commonplace prose” – vezi <http://www.websters-online-dictionary.org/definition/trivial>. Considerăm că sintagma *conversație trivială* [trad. n. – E. C.], situație în care *trivial* este actualizat cu sensul de „banal, comun”, constituie manifestarea în planul literaturii a ideii postmodernilor de *a cobori în stradă*. Vezi George Bădărău, [Iași], Editura Institutul European, 2007, p. 12, unde ca primă constantă teoretică a postmodernismului se indică: „poetul [și prozatorul – n.n. E. C.] postmodern coboară în stradă”.

²² Andrei Pleșu, *apud* George Bădărău, *op. cit.*, p. 13

²³ <http://www.pruteanu.ro/204dialoguri/1986-02sorescu.htm>, p. 5.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Vezi Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 1186, unde se face următoarea precizare: „Pe cele câteva file albe, legate la începutul și la sfârșitul volumului din 1996 și, marginal, pe paginile dactilografiate, Marin Sorescu [...] a notat idei și dialoguri, date ale lecturilor succesive [...]. Pe o astfel de filă – o listă a personajelor cu identificarea câtorva prototipuri, cele mai multe, rude ale scriitorului: *Rița lu Dumitru lu Stan* – mama, *Gheorghe/Nicolae* și *Aurel/George* – frați”.

confuzia cu haosul imaginarului, Sorescu *rebiografizează*²⁶ totuși anii copilăriei: masculinul devine feminin – Buzești: Stava, Marin Sorescu e Tudor Frățilă, iar *Japița* devine roman amintitor de Joyce: *Portretul artistului la tinerețe*²⁷. Și pentru că atmosfera Craiovei postbelice se cere conturată din elemente specifice și la nivelul limbajului, Marin Sorescu nu își cenzurează condeiul când vine vorba de nuanțe teritoriale sau de limbaj familiar. Literar și dialectal nu reprezintă fragmentări incongruente, „diferența nu mai este eficientă: diferențele s-au prăbușit, toate construcțiile binare ale unei realități purtătoare de semnificație au devenit inoperante”²⁸. Termeni incompatibili cândva sunt alăturați, devenind elemente inextricabil legate ale unui hibrid așa încât „comedia literaturii se poate desfășura luxuriant, *fără opreliști* [subl. n. – E. C.], asemenea defilării carelor alegorice ale unui carnaval creol”²⁹. Asemenea literaturii postmoderne, proza lui Marin Sorescu „aduce o relaxare a standardelor estetice, o artă mai puțin prețioasă”³⁰: „Ce-s năzbâtiile³¹ astea? Spune-mi tu, ce-s năzbâtiile astea? Și hârșc³² câteva curele peste popou³³. [...] dacă

²⁶ Vezi Emilia Parpală Afana, *op. cit.*, p. 143.

²⁷ Vezi Crenguța Gânsacă, *op. cit.*, p. 233.

²⁸ Emilia Parpală Afana, *op. cit.*, p. 140.

²⁹ Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 342-343.

³⁰ Emilia Parpală Afana, *op. cit.*, p. 143.

³¹ În DEX, s.v. *năzbâtie*, se dă următoarea explicație: „faptă, vorbă, idee etc. glumeață, lipsită de seriozitate; poznă, ștregărie, glumă, ghidușie; farsă”. Vezi www.dexonline.ro, s.v. *năzbâtie*, sursa NODEX, unde se face următoarea indicație: „*pop*. întâmplare sau situație ciudată; poznă; comedie”. Considerăm că precizarea registrului în care apare termenul subliniat este necesară pentru a arăta că în romanul *Japița* sunt prezente elemente ale limbajului familiar. De altfel, „pe palier l e x i c a l [subl. aut.], în limbajul *familiar* [subl. n. – E. C.] se regăsesc cuvinte și expresii din lexicul a r g o t i c [subl. aut.], p o p u l a r [subl. aut.], n e o l o g i c [subl. aut.] și din j a r g o n [subl. aut.]” – Mihaela Popescu, *Dicționar de stilistică*, [București], Editura All, [2002], p. 132.

³² Lexemul nu apare în DEX, apare însă *hârș*, formă apropiată din punct de vedere sonor (se știe că interjecțiile se diferențiază de alte clase lexico-gramaticale și prin faptul că au variante, „forma lor fiind mai puțin stabilă decât a altor cuvinte” – vezi *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 660). Vezi s.v. *hârș* și s.v. *hârși*. Vezi și www.dexonline.ro, s.v. *hârșăit*, sursa: Sinonime, unde se dau următoarele echivalente semnifice: *hârșăială*, *hârșăire*, *hârșăitură*, cu precizarea „prin Munt.” și s.v. *hârșăi*, cu indicația „reg.”. Prezența interjecțiilor – „*semnale lingvistice* [subl. aut.] care nu *denotă* [subl. aut.], ci *exprimă* [subl. aut.] diverse [...] impulsuri voliționale sau *imită* [subl. aut.] [...] diverse sunete și zgomote” (*Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 657) – reflectă implicarea afectivă. Interjecțiile, ca mărci ale subiectivității și ale spontaneității, ca elemente ce actualizează *funcția emotivă*, sunt caracteristice *limbajului familiar*. Vezi Mihaela Popescu, *op. cit.*, p. 132. Vezi și Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, ediție definitivă, București, Editura Științifică, 1975, p. 19-20, unde este subliniată expresivitatea onomatopeelor.

³³ Vezi DEX, s.v. *popou*, unde se arată că acesta este un cuvânt aparținând registrului familiar.

stătea aici, cu gândul la matematici, nu pătea nimic. Și iar vâââj, vâââj, pleoț! cu *centironul* [subl. aut.]”³⁴; Birtea era „îmbrăcat *hoț*”³⁵ [subl. aut.], c-o haină despicată, cu pantofi cu talpă groasă și cu pantaloni cu manșetă strâmtă. Părul negru corb strălucea din cauza uleiului de nucă – arăta lins și unuros. [...] prezentabil, un tip din cei cu tupeu și cu succes la fete. [...] Malagambistul ținea în brațe o cutie de pantofi.”³⁶; „Da”³⁷ ce-ai cu proletariatul? De ce-l faci tâmpit? [...] De-aia, o să vezi tu. Nu voi conduceți, alții își fac interesele lor cu mâna voastră. O să vedeți voi ce s-alege și de fundul vostru.”³⁸; Se zvoneau multe despre el la liceu, ba c-ar fi o capacitate, ba un palavragiu, o treanță³⁹ -n fund, un nemernic”⁴⁰. Trivialul e unicul cod atunci când limbajul devine mijloc de redare a unei realități: „Ce-mi folosește [...] că m-ai abonat la «Revue de deux Mondes» (avea toată colecția în pod) și nu mi-ai găsit un bărbat demn, care să mă pună să-i cresc copiii și să nu mă zbârcesc aici, ca o prună uscată?! [...] Ba ți-am găsit... da-te-aș⁴¹ dracu”⁴²! izbucni bătrâna, într-o oltenească neaoșă. Da’ voiai ca eu să ți-i și ții⁴³? Fetele altora mai știu și ele cum să facă, să stea bărbații pe lângă ele, mai dau ochii peste cap, se mai fandosec... și au lipici⁴⁴ – da ale mele parc-ar fi niște toante!”⁴⁵. Așadar „granița dintre existențial și estetic tinde să se estompeze până la disoluție”⁴⁶;

³⁴ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 791-792.

³⁵ Vezi DEX, s.v. *hoț*: „(Fam.) Om ștrengar, șiret”. În sintagma *îmbrăcat hoț*, cuvântul subliniat este apropiat ca sens de determinantul *șmecherește*.

³⁶ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 793-794.

³⁷ „Apostroful **nu** [subl. aut.] se utilizează în scrierea formelor **literare** [subl. aut.] ale cuvintelor românești, ci notează realități **fonetice** [subl. aut.] din vorbirea **familiară, neglijentă, populară** sau **regională**” (DOOM₂, p. XXXVIII). Formele trunchiate ale unor cuvinte – variante scrise ale unor pronunțări rapide – sunt, așadar, specifice limbajului familiar. Vezi Mihaela Popescu, *op. cit.*, p. 132.

³⁸ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 798.

³⁹ Vezi DEX, s.v. *treanță* și s.v. *zdreanță*: „Fig. (Fam.) Om de nimic; lepădătură, secătură”.

⁴⁰ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 801.

⁴¹ „Componentele condiționalului prezent pot fi disociate și prin postpunerea elementului mobil. Formele cu elementul mobil postpus [...] apar, de cele mai multe ori, în construcții aproape fixate, cu un pronunțat caracter afectiv, proprii limbajului popular și **familiar** [subl. n. – E. C.]”. Vezi *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 364.

⁴² Formă rezultată în urma pronunțării rapide, în care finalul cuvântului rămâne nearticulat – cf. *dracului* – formă de dativ prezentă în structura unor expresii precum: *stai locului* (dativul locativ). Alegerea acestui cuvânt și nu a unui eufemism trimite tot spre limbajul familiar, fiind o dovadă a spontaneității, a lipsei de cenzurare a unor reacții.

⁴³ Cf. *să țin* – forma literară – vezi DOOM₂, s.v. *ține*.

⁴⁴ „Fig. (Pop. și fam.) Ceea ce atrage, încântă sau seduce în făptura sau felul de a fi al cuiva; farmec. Loc. adj. și adv. *Cu lipici* = încântător, atrăgător, fermecător, seducător” – DEX, s.v. *lipici*.

⁴⁵ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 806.

⁴⁶ George Bădărău, *op. cit.*, p. 12.

„postmodernul folosește toate limbajele, procedeele [...] și comunică, pe fragmente, cu diverse categorii de cititori”⁴⁷.

Fără a putea primi unica etichetă de roman realist, *Japița* surprinde fragmente de realitate ce nu permit estetizarea codului – rezultatul ar fi o sublimare, dar în același timp o suprimare a naturalului. Așadar, romanul acceptă mai degrabă identificarea cu unul dintre principiile esteticii postmoderne „etogenitatea codurilor: artele fuzionează, genurile sunt impure, ideea specificității lor este respinsă”⁴⁸. Literatura postmodernă arată „o disponibilitate formală fără frontiere, în care cuvântul de ordine este [...] *impuritatea* [subl. aut.]. Este imperiul hibrizilor”⁴⁹. Definit ca stil „pluralist”⁵⁰, postmodernismul face demersuri ca arta înaltă să schimbe înălțimile pentru a încheia „dubioase mezalianțe cu domeniile marginale ale culturii de consum, paraliteraturii, kitsch-ului”^{51,52}. Prin neizolarea limbajului colocvial, prin includerea nuanțelor teritoriale în țesătura textuală se poate spune că „postmodernismul nu e elitist și dificil; e oligarhic și tolerant”⁵³: „S-a răzgândit fecioara! Sanchi!⁵⁴ ești tu fată mare cum sunt eu acid clorhidric (învățase de curând despre acidul clorhidric)... Te-ai întins cu toți chiriașii și-acuma mă găsești pe mine!”⁵⁵; „Și mai află, nasoalo⁵⁶, că nici nu mă gândesc la tine în minutele astea... Am eu la cine mă gândi... Hi-hi... există atâta muieret⁵⁷... minunat. Minunate femeii mai are patria noastră, România, Republică de la 30 Decembrie – anul trecut (enervat)⁵⁸. [...] Dar e dezastruos! Să pic eu tocmai peste excepție, peste femeia nefemeie? Dar parcă ăștia din centru sunt mai breji? Ne-or fi zicând nouă mârłani⁵⁹, dar și ei sunt niște impotenți. Mai bine ciobani și cu vână⁶⁰,

⁴⁷ Ion Bogdan Lefter, *apud* George Bădărău, *op. cit.*, p. 12.

⁴⁸ Emilia Parpală Afana, *op. cit.*, p. 141.

⁴⁹ Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 101-102

⁵⁰ Vezi Emilia Parpală Afana, *op. cit.*, p. 142.

⁵¹ Pentru o analiză a acestui fenomen devenit concept în literatură prin adăugarea determinantului adjectival *poetic* vezi *ibidem*, p. 138.

⁵² Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 102.

⁵³ George Bădărău, *op. cit.*, p. 12.

⁵⁴ „Adv. (Fam.) Vorbă să fie! așa să crezi! cum s-ar zice” – DEX, s.v.

⁵⁵ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 832.

⁵⁶ „(Arg.) 1. Adj., s.m. și f. (Om) urât sau ridicol” – DEX, s.v. În limbajul familiar se găsesc elemente lexicale argotice – vezi *supra*.

⁵⁷ „(Înv. și pop.; azi depr.) 1. (La sg. cu sens colectiv) Mulțime, grup de femei; muierime” – DEX, s.v.; vezi și s.v. *muiere* – termen neliterar, intergrat limbii populare.

⁵⁸ Explicația parantetică trimite spre *discursul teatral*, ce are ca particularitate insertia unor indicații privind vorbirea sau gestică. Acest aspect întărește cele afirmate anterior: romanul *Japița* poate fi integrat scrierilor postmoderne, argumentul fiind amestecul de coduri lingvistice și de genuri literare.

⁵⁹ „(Depr.) Om prost crescut [sic!], grosolan, necioplit; bădăran, țopârlan” – DEX, s.v.; utilizarea termenilor peiorativi reprezintă o particularitate a limbajului familiar – vezi în acest sens Mihaela Popescu, *op. cit.*, p. 133.

decât scopii⁶¹ ăștia. Din muieri neisprăvite ca tine se nasc ei – de sunt așa de aschimodii⁶² „63; „Fir-ar ai dracului de liberali! Începu femeia amărâtă o nouă rafală. Fir-ar ai dracului de țărâniști! Fir-ar ai dracului de legionari! Fir-ar ai dracului de cuziști... Ia zi, mă, ce partide mai sunt?... „64; „A zis că-n loc să dea după dreptate, așa cum a venit de sus, întâi la văduve și la ăi⁶⁵ de-au făcut frontul, el i-a dat două pogoane ăle mai bune... ăleia... „66; „Acest popor mic și obraznic trebuie redus la tăcere... Așa cică a zis tătucul. „67; „V-a turnat⁶⁸ damblagiul⁶⁹ ăla de cerșea aseară. N-am știut că e colonel – se scuză părintele, galben ca ceara. [...] Fură arestați. De aici încolo viața le-a intrat pe un fâgaș plin de grozăvii... „70; „După ce că-s lanchisoare / Mă mai ții și în picioare. „71; „Da aia o știți, v-am spus-o? Când am stat o noapte-ntreagă la una-n dulap, fără ca ea să știe și-au venit niște golani⁷² și-au făcut-o poștă? „73; „Câte stele sunt pe cer / Până-la ziuă toate pier / Numai pe fabrica noastră / Arde una ca o proastă. [...] ăștia, n-au nimic sfânt, bă⁷⁴. Nici stele, nici fabrică – nimic... „75. Ca o constantă a esteticii postmodernismului se conturează preocuparea pentru spațiile mai puțin exploatare ale limbii – termenul de postmodernism „nu valorizează negativ desuetudinea”⁷⁶. În spațiul scrisului, această idee se materializează prin „discursul conversațional, coborând (voit plat-prozaic) în imediatul vieții cotidiene”⁷⁷. Fragmente extrase din *Japița* dovedesc că Marin Sorescu nu a obstrucționat pătrunderea obișnuitului în sfera literarului. Prin diversificarea limbajului, Marin Sorescu se alătură postmodernilor

⁶⁰ „(Pop.) *A fi numai cu vână* = a fi sprinten, agil, puternic” – DEX, s.v. *vână*.

⁶¹ „(Pop.) *Castrat, jugănit*” – *ibidem*, s.v.

⁶² „(Fam.) *Persoană foarte urâtă (prin slăbiciune exagerată, statură mică etc.)*” – *ibidem*, s.v. *aschimodie*.

⁶³ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 835.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 851.

⁶⁵ *Ăi, ăle, ăleia* sunt forme pronominale folosite în limbajul colocvial; vezi DOOM₂, s.v.

⁶⁶ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 852.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 856.

⁶⁸ În limbajul familiar, *a turna* este folosit cu sensul de „a pârî, a denunța pe cineva”. – DEX, s.v.

⁶⁹ Termen popular însemnând „persoană care suferă de dambla” – www.dexonline.ro, s.v. *damblagiul*, sursa: NODEX.

⁷⁰ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 883.

⁷¹ *Ibidem*, p. 887.

⁷² Lexem cu nuanță peiorativă: „om fără ocupație, care bate toată ziua drumurile fără să facă nimic util; derbedeu” – DEX, s.v. *golani*.

⁷³ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 895.

⁷⁴ „Interj. (Arg.)” – DEX, s.v.

⁷⁵ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 1008.

⁷⁶ Adrian Dinu Rachieru, *op. cit.*, p. 90.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 88.

optzeciști care „scormonind la «subsolul actualității» [...] probează că literatura [...] și-a mărit granițele”⁷⁸.

Trivialul este secundar însă când se întrezărește filonul istoric și psihologic⁷⁹. Exigențele stilului înalt substituie coborârea în comun⁸⁰: „Se simțeau ca pe o banchiză⁸¹, la Polul Nord, pol pe care, dacă-l descoperiseră n-aveau ce face cu el, căci le era fo-a-me. [...] Totul li se aducea din sat, dar uite că se mai întâmplau și desincronizări.”⁸²; „La câțiva ani de la terminarea războiului, clima rămânea încă potrivnică. Semn, după unii, că războiul încă nu se terminase. [...] Timpul e și el ca sufletul oamenilor – dacă se măcelăresc între ei – clima e cruntă.”^{83,84}; „scepticismul⁸⁵ acesta... e o altă racilă⁸⁶ a mentalității noastre. Ne împiedică să progresăm.”⁸⁷; „Ivona suferise un afront⁸⁸ în dragoste, și la început voise să se sinucidă, apoi își comutase pedeapsa în dorința de a se călugări, pentru a se fixa, până la urmă, asupra unui alt chin: să rămână fată mare.”⁸⁹; „Da, domnilor, situația este mai mult decât critică [...]. Am fost lăsați la discreția lor, li s-a dat țara pe mână, fără niciun fel de garanții din parte-le⁹⁰. Pot să facă ce vor. Și vor

⁷⁸ *Ibidem*, p. 104.

⁷⁹ Când se analizează contextul politic sau starea psihică a personajelor forma discursului se schimbă, particularitățile limbajelor *filozofic* și *eseistic* fiind evidente. Mihaela Popescu, în *op. cit.*, p. 134, consideră *limbajul filozofic* o variantă a limbajului științific, argumentând că acesta „se distinge [subl. n. – E.C.] de alte limbaje ce țin de aria științificului”. În *ibidem*, p. 128, se susține faptul că *limbajul eseistic* „se apropie foarte mult de limbajul artistic”. Acest lucru presupune actualizarea funcției poetice, funcție orientată spre *forma* ideilor.

⁸⁰ Termenii aparținând registrului familiar sau limbii populare sunt ocoliți; ca o particularitate a limbajului filozofic, poate fi observată „predilecția pentru termenii abstracți și marea deschidere pentru *neologisme* [subl. n. – E.C.]”. *Ibidem*, p. 135.

⁸¹ Vezi Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum I. O., 2000, s.v.

⁸² Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 787.

⁸³ În cazul limbajului eseistic „frazele au o anumită curgere, iar structura textului este asemănătoare celei din argumentație [...]. Astfel, ca și în argumentație, se e n u n ț ă o i d e e – u n a d e v ă r [subl. aut.] [...]. Ceea ce urmează reprezintă d e m o n s t r a ț i a [subl. aut.]”. – Mihaela Popescu, *op. cit.*, p. 129. Așadar, nu doar alăturarea unor termeni justifică discuția despre prezența limbajului eseistic, ci și *structura* frazelor. Demersul demonstrativ caracterizează de asemenea limbajul filozofic. – *Ibidem*, p. 135.

⁸⁴ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 788.

⁸⁵ Neologism atestat în Florin Marcu, *op. cit.*, s.v. *scepticism*.

⁸⁶ Termen livresc, cu sensul „cusur, meteahnă, defect” – www.dexonline.ro, s.v.

⁸⁷ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 798.

⁸⁸ Vezi Florin Marcu, *op. cit.*, s.v.

⁸⁹ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 804.

⁹⁰ Această construcție cu dativ nu este proprie limbajului curent; este însă admisă în poezie. – Vezi Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București, Editura Academiei, 1986, p. 124.

face!”⁹¹; „România are, la ora actuală, o populație îmbătrânită, formată din pensionari, care consumă și nu mai produc. Nici nepoți nu mai îngrijesc – să le facă ciorapi, mănuși – să-i ducă de mână, pentru că generația tânără nu procrează. Instinctul nației nu mai funcționează! Satul neaș se va uni cu orașul cosmopolit⁹² și va da niște stârpituri de mahala.”⁹³; „Bani nu avea de unde să le dea, spre dezamăgirea lui Aurel și a lui Tudor, care aveau nevoie de rechizite. Cea mai dură era «confruntarea cu alți colegi înstăriți». [...] Trăiau și aici tot ca în sat, între rude, fără să beneficieze de luminile orașului decât prin faptul că plăteau foarte scump aceste lumini.”⁹⁴; „Mama în mintean de dimie, fratele Gheorghe subțirel îmbrăcat, cu capul gol, dar vesel și curios ce-o să mai urmeze în politica mondială. O lume se îndepărtează... retrăgându-se în ea însăși”⁹⁵; „Un oraș cheamă după el altul și dacă te pui pe umblat, nu mai ai hodină. Lumea e la fel de mare și dacă stai aici în satul tău și dacă încerci să-i vezi marginile”⁹⁷.

Politicul apare la suprafața dimensiunii textuale prin câteva elemente ce țin de limbajul specializat al unei epoci: „Soarele, bade! Să votați soarele!”⁹⁸; „*Jos hidra roșie*”⁹⁹. Prețiozitatea discursului filozofic completează puzzle-ul stilistic: „Dacă te gândești mai profund vezi că nu dai de nicio rațiune¹⁰⁰. Chiar verbul a gândi are formă reflexivă – a te gândi, în sensul ăsta. Te gândești la ceva, în fond la tine. E o intuiție generoasă a limbii române, o sugestie că trebuie să găsești rezolvarea în tine. Tot universul e în tine și gândindu-l vezi că nu are niciun sens, așa cum înțelegem noi lucrurile cu biata noastră minte. Omul nu e un animal care să pătrundă misterul. Puțin mai evoluat decât urangutanul¹⁰¹ și nici asta nu e sigur. [...] Așa e lumea – deși nu-i rațională, cum spuneam, e grozavă. Completează-o, dar fără să încerci să-i dai vreă explicație, pentru că

⁹¹ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 815.

⁹² Vezi Florin Marcu, *op. cit.*, s.v.

⁹³ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 835-836.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 859-860.

⁹⁵ Formă a ideii încadrabilă limbajului eseistic, „limbaj care face loc polisemiei și ambiguității” – Mihaela Popescu, *op. cit.*, p. 128. Așadar, sunt ocolite sintagmele șablonizate. Posibilitatea multiplelor interpretări este sugerată și de întreruperea comunicării prin puncte de suspensie.

⁹⁶ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 867.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 874-875.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 922.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 945.

¹⁰⁰ Vezi Florin Marcu, *op. cit.*, s.v.

¹⁰¹ „Noutatea expresiei” este o caracteristică a limbajului artistic; vezi, în acest sens, Mihaela Popescu, *op. cit.*, p. 127. Acest principiu este actualizat în fragmentele redată mai sus.

explicând-o ajungi la tine¹⁰². Și ce explicație îți poți da ție însuși? Niciuna. Ai venit din neant¹⁰³, te duci în neant, după ce ai luat puțin seama în jur, belind ochii¹⁰⁴, uimindu-te și plecând nedumerit. Fără memorie te naști, fără memorie pleci¹⁰⁵.

Literatura postmodernă se angajează în lupta cu clișeele moderniste. „Multiplicitatea polifonică”¹⁰⁶ și „amestecul de convenții [...] indică o altă rețetă, cultivând impuritatea”¹⁰⁷. „Postmodernismul [...] reevaluează eclecticismul, efortul adițional și plăcerea combinatorie însemnând o juxtapunere de forme, formule și coduri”¹⁰⁸.

În încheierea discuției despre *nuanțe teritoriale, sociale, situaționale* ca elemente ale concretizării ideii de hibridizare stilistică, considerăm adecvată precizarea că *Japița* are doar un început încadrabil în paradigma clasică. Romanul abandonează însă tehnica derulării coerente a unor evenimente – „narațiunea nu curge linear, ci se sparge în zeci de povestiri, unele dintre ele putând funcționa foarte bine independent, ca nuvele.”¹⁰⁹ Această observație apropie proza lui Marin Sorescu de „*proza scurtă* [subl. aut.], proza sincretică, aluvionară, greu de încadrat într-o specie constantă”¹¹⁰, formă de difuzare a ideilor adoptată de postmoderni.

BIBLIOGRAFIE. SIGLE ȘI AVREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, București, Editura Academiei, 1986.
 Bădărău, George, [Iași], Editura Institutul European, 2007.
 Bulgăr, Gh., *Dicționar de sinonime*, ediția a VI-a, București, Editura Palmyra, 1995.
 Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, București, Editura Humanitas, [1999].

¹⁰² Jocurile de cuvinte, unicitatea formei rezultată din alăturarea unor termeni asemănători din punct de vedere semantic, trimit tot spre limbajul artistic.

¹⁰³ Vezi Florin Marcu, *op. cit.*, s.v.

¹⁰⁴ *A-și beli ochii* „a deschide ochii mari; a privi cu mirare, prostește” – www.dexonline.ro; element popular alăturat unor neologisme – dovada hibridizării la nivelul expresiei.

¹⁰⁵ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 957. Simetria realizată prin repetarea sintagmei *fără memorie* trimite spre forma lapidară, sentențioasă a unei maxime. „Maxima poate fi considerată sinonimă cu aforismul, cu apoftegma și cu sentința. Important de reținut este faptul că prezența enunțurilor reflexive [...] într-un context imprimă acestuia o notă de solemnitate, un caracter *livresc* [subl. n. – E.C.]”. Vezi Mihaela Popescu, *op. cit.*, p. 158.

¹⁰⁶ Adrian Dinu Rachieru, *op. cit.*, p. 88.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 89.

¹⁰⁹ Crenguța Gânscă, *op. cit.*, p. 232-233.

¹¹⁰ Emilia Parpală Afana, *op. cit.*, p. 145.

- Connor, Steven, *Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane*, traducere din limba engleză de Mihaela Oniga, București, Editura Meridiane, 1999.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- *** *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- DOOM₂ = *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- *** *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Gânscă, Crenguța, *Opera lui Marin Sorescu*, [Pitești], Editura Paralela 45, [2002].
<http://www.pruteanu.ro/204dialoguri/1986-02sorescu.htm>.
<http://www.websters-online-dictionary.org/definition/trivial>.
- Jordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, ediție definitivă, București, Editura Științifică, 1975.
- Marcu, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum I. O., 2000.
- Parpală Afana, Emilia, *Introducere în stilistică*, [Pitești], Editura Paralela 45, [1998].
- Popescu, Mihaela, *Dicționar de stilistică*, [București], Editura All, [2002].
- Rachieru, Adrian Dinu, *Elitism și postmodernism. Postmodernismul românesc și circulația elitelor*, [Chișinău], Editura Garuda-Art, 2000.
- Sorescu, Marin, *Opere. VI. Romane. Proză scurtă.*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, prefață de Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2006.
- www.dexonline.ro.
www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=9760.

JAPIȚA: A DISCUSSION ABOUT TERRITORIAL, SOCIAL, SITUATIONAL HUES

(Abstract)

*The aim of the current paper is to highlight that the novel **Japița** by Marin Sorescu can be intergrated among Postmodern writings. This idea is sustained by the fact that stylistic hybridity is a noticeable characteristic of the novel under discussion and a main feature of Postmodern Aesthetics. Hues identifiable as far as the discourse is concerned and the permanent shift from one register to another justify the label: Postmodern novel. This inference claims for reconsideration: Marin Sorescu, though associated with the 60s Generation, is a Postmodern writer.*